

A HunTéka és az SAP integrációja a Könyvtárellátóban*

A Könyvtárellátó Kht. (KELLŐ) 2004 második felében modernizálta rendszerét, megújult alapokra helyezve ezzel szolgáltatásait. A két legfontosabb változás a KELLŐ bibliográfiai adatbázisának HunTéka-alapokra helyezése és az SAP bevezetése volt. A tanulmány nagyobb egysége röviden vázolja az áttérés tanulságait, a KELLŐ megújult szolgáltatásait, valamint a HunTéka SAP-vel kialakított együttműködésének főbb jellegzetességeit.

Az áttöltés tapasztalatai és hozadékai

Minden könyvtári rendszerváltás kritikus pontja az adatok áttöltése, hiszen minden adatbázis sok-sok év munkájának az eredménye, ami hatalmas értéket képvisel. A HunTéka adatbázis struktúrájának és eszközeinek tervezésekor ezt a szempontot hangsúlyosan figyelembe vettük, ami nagymértékben megkönnyíti konverzióigényes és magas színvonalú kivitelezését. Általánosságban elmondható, hogy az adatok költöztetését veszteségmentesen tudjuk lebonyolítani. Ez történt a KELLŐ esetében is – de tanulságok azért levonhatók.

Köztudott, hogy a KELLŐ már csaknem egy évtizede biztosítja a könyvtárak számára a megvásárolt dokumentumok könyvtári szabványoknak megfelelő (HUNMARC és USMARC formátumú) bibliográfiai leírásainak ingyenes letöltését az interneten keresztül. Ennek megfelelően a KELLŐ kb. 80 000 bibliográfiai rekordot tartalmazó adatbázisának áttöltése első ránézésre nem tűnt nagy feladatnak. Azt azonban tudni kell, hogy minden konverzió jó alkalmat ad a konvertált adatbázis tartalmi revíziójára, azaz egy áttöltés csak akkor tekinthető igazán sikeresnek, ha az eredményeképpen létrejövő adatbázis elődjénél „jobb” és „szebb” lesz.

Az áttöltés megkezdésekor több olyan problémával kerültünk szembe, amelyek a régi adatbázis és a HunTéka HUNMARC alapú struktúrájának különbözőségéből fakadtak:

- Sok gondot okozott a szerzők „lásd” és „lásd még” utalóinak két rendszerben való eltérő értelmezése. A szerzői álnevek, vagyis a nem használt névváltozatok végül csak a betöltés után, bibliográfiai kapcsolataik nem léteének ellenőrzése után kerülhettek a helyükre (400).
- A KELLŐ régi rendszerében közös besorolási állománnyal rendelkeztek a kiadók és a testületi

szerzők, ami a HUNMARC struktúrájának nem felelt meg. Az innen kinyert közös állományt ennek megfelelően mind a szerzői besorolási rekordok közé, mind pedig a HunTéka kiadói „kvázi” besorolási rekordjai közé betöltöttük. A két törzs szétválasztására csak a bibliográfiai rekordok betöltését követően kerülhetett sor. A felesleges rekordokat, a testületi szerzők közé került kiadókat, valamint a kiadók közé vegyülő testületeket utólag, bibliográfiai rekordok felé irányuló kapcsolataik hiánya alapján töröltük.

A tényleges betöltés után a feldolgozó munka beindulásakor itt is több olyan apróság derült ki, sajnos jobbra utólag, amit javítani kellett. Fontos megjegyezni, hogy ezek a javítások a már meglévő HunTéka adatbázison csak kiegészítő jellegűek voltak, amelyek a feldolgozást nem hátráltatták. Ennek alapjául az a konverziós módszer szolgált, amely a HunTéka struktúráján belül (035\$a) is megőrzi az eredeti rendszerben kiosztott rekordazonosítókat. A HunTéka azonban nemcsak a bibliográfiai rekordok közötti kapcsolatok felépülését garantáló bibliográfiai rekordazonosítót őrzi meg, hanem a besorolási rekordokét is – önmagukban és a bibliográfiai rekordok megfelelő mezőibe ágyazva –, ami garantálja a besorolási rekordokon belüli utaló rendszer és bibliográfiai rekordok kapcsolatainak 100%-osan korrekt leképezését.** A teljes bibliográfiai adatbázis újbóli áttöltésére a feldolgozó munka azonnali beindulása miatt nem kerülhetett, és nem is került sor.

* A Networkshop 2005 konferencián (Szeged, 2005. március 30–április 1.) elhangzott előadás alapján.

**A módszer lényegéről bővebben lásd Lengyel Monika: HUNMARC rekordok előállításának tartalmi nehézségei. Networkshop, Győr, 2004. április 5–7.

Ízelítőképpen hadd soroljunk fel néhány olyan problémát, amelyeket csak az éles munka beindulása után javítottunk:

- Hiányoztak a közös bibliográfiai rekordok szerzői. Ez csak a HunTéka által generált outputok vizsgálatakor derült ki. A közös leírások szerzőit egy külön outputból SQL eszközökkel utólagosan pótoltuk, az eredeti rekordazonosítók segítségével kapcsolataikat felépítettük.
- Nem volt zökkenőmentes a kapcsolódó bibliográfiai rekordok átvétele sem, ugyanis első körben több sorozati rekord nem jött ki a KELLÓ régi adatbázisából. Erre a HunTéka SQL szintű tesztelése során derült fény, amire a hiányzó rekordokra való cél nélküli hivatkozások hívták fel a figyelmet. A hiányzó sorozati rekordokat a cél nélküli hivatkozásokban szereplő eredeti azonosítók alapján a KELLÓ régi rendszeréből utólag kinyertük, majd rátöltöttük az adatbázisra.
- A munka beindulása után olyan dolgok is kiderültek, amelyekre a régi rendszerben kialakult feldolgozási szokások tükrében nem gondoltunk, azonban a HunTéka rugalmas konfigurálási lehetőségeit felmérve már az első néhány munkanapot követően kézenfekvőnek látszottak. Ilyen volt az eddig sima szöveges mezőbe bevitt egységesített címek (tárgyi melléktételként, szerzői főtételhez tartozó, vagy további) kezelése. Az áttöltés során nem képződött belőlük egységesített címbesorolási állomány, ezt az SQL adatbázis megfelelő tábláinak egyszeri előfordulásaiból utólagosan generáltuk, felépítve a bibliográfiai rekordok felé irányuló kapcsolatokat.

Az adatbázis strukturális átalakítása szorosan összefüggött a feldolgozó felület nagyfokú átalakításával. Erről a KELLÓ nagy vonalakban már előzetesen is rendelkezett, de a pontos igényeket csak a bibliográfiai adatok betöltését követően specifikálták. Így lett elágaztatva a feldolgozás a recenzíót és a bibliográfiai leírást készítőik között. A feldolgozók igényeinek megfelelően bővültek a beviteli űrlapok, illetve új kereső és böngésző indexek definiálásával hatékonyabbá és gyorsabbá tettük az elágaztatott feldolgozás során a rekordok lekeresési lehetőségeit.

A konvertált adatbázis SQL szintű kiegészítései és átgyúrása, valamint a feldolgozó felület nagyfokú módosítása után a HunTékában folytatódhatott az üzemszerű feldolgozás, amelyen az alábbiakban ismertetendő szolgáltatások alapulnak.

Az adatok szabványos áttöltése kiegészült az adatok nagyfokú egységesítésével. Az így létrejött ho-

mogén adatbázis a jövőben a KELLÓ specifikációjának megfelelően testreszabott HunTéka programmal biztosítja az adatok több ponton ellenőrzött, korrekt feltárását. A bibliográfiai rekordok – a kor követelményeinek megfelelően – közvetlen URL kapcsolódással teljes szöveges állományokkal, képekkel és hangzó anyagokkal egészíthetők ki, melyek webes megjelenítéséről az SAP gondoskodik.

A felhasználói felület nagyfokú testre szabása mellett természetszerűleg elkészültek az *Új könyvek* című referáló folyóirat kiadványszerkesztéshez előkészített anyagának, a megrendelőjegyzékeknek és a katalóguscéduláknak pontos, a KELLÓ által definiált tartalommal és formátummal rendelkező outputjai is. A vevők, árak, raktárak, megrendelések, számlák és bolti eladások adatait már 2004 januárja óta korszerű, SAP R/3 integrált informatikai rendszer rögzíti.

A HunTéka és az SAP együttműködése

Az SAP és a dokumentumok (könyvek, időszaki kiadványok, CD-ROM-ok, CD-k, MC-k, DVD-k, VHS-ek) feldolgozásának integrációja a HunTékára való áttéréssel valósult meg. A HunTéka naponta többször, az újonnan felvett, illetve módosított rekordok adatait XML formátumban adja át az SAP számára. Külön állomány tartalmazza a címleírások adatait, a recenzioakat, a HUNMARC és a USMARC adatokat. Mivel a HunTéka rendszerben folyamatosan rögzítik a különböző dokumentumok SAP azonosítóját is, ezért az átadott állományok neve tartalmazza ezt az azonosítót, így biztosítva a két rendszer adatainak kapcsolódását.

A HunTéka–SAP kommunikáció

A HunTéka–SAP kommunikáció fájl alapú, szinkronizációs jellegű és egyirányú. Ez azt jelenti, hogy az adatok fájlok formájában áramlanak a HunTékából az SAP felé, mégpedig úgy, hogy csak az utolsó adatszinkronizáció utáni változások átadása megy végbe.

A kommunikáció aktív résztvevője a HunTéka: ő kezdeményezi az átadást, és végzi az SAP számára feldolgozható adatformátumok előállítását, az SAP ezeket az adatokat tölti be. A fentebb már említett USMARC, HUNMARC, recenzio és címleírás az a 4-féle adattípus, amely egy bibliográfiai rekordhoz képződhet. A USMARC és a

HUNMARC bináris MARC formátum, míg a címleírás és a recenzio a két rendszer által közösen specifikált XML fájl. A kommunikációt támogató szerveren ehhez a négy adattípushoz létezik egy-egy könyvtár, amelyekbe elkülönülten kerülnek az adatszinkronizációkor az egyes adattípusok.

Mivel a HunTékában különböző időszakokban rögzítik a címleírásokat, recenziókat és szakjeleket, az adatok átadása is több részletben történik meg. A címleírás befejezését követően, amely szinte a dokumentum megérkezésének napján megtörténik, a bibliográfiai rekord az SAP számára lényegében azonnal átadódik, így biztosítva, hogy a dokumentum megrendelhetővé váljon az interneten. A felvitelt végző szakemberek egy űrlapon keresztül jelezik a HunTékának, hogy mikor áll készen a bibliográfiai tétel arra, hogy az SAP részére átadjuk valamely adatformátumát. Időben ettől eltolódva történik a recenziók, illetve a MARC rekordok átadása a dokumentumok tartalmi ismertetése és a szakjelzetek rögzítése után. Így a következő adatátadás után a rekordhoz tartozó recenziót tartalmazó fájl is az SAP rendelkezésére fog állni. A MARC adatoknál hasonló az eljárás.

Az adatszinkronizáció menete a következő:

1. A HunTéka megvizsgálja, hogy jelenleg zárolja-e az SAP a kommunikációt. Ha igen, akkor megvárja, hogy végezzen, és csak utána lép át a következő pontra.
2. A HunTéka zárja az SAP adatátvevő tevékenységét.
3. A HunTéka az utolsó szinkronizáció óta felvitt vagy módosult rekordokhoz legyártja az engedélyezett adatformátumokat.
4. A HunTéka feloldja az adatok zárolását.
5. Az SAP szintén megvizsgálja, hogy az adatok HunTéka-zár alatt vannak-e. Ha igen, megvárja, míg a zár oldódik, és csak utána lép a következő pontra.
6. Az SAP betölti az adatokat.
7. Az SAP oldja a kommunikációs zárat.

A négy adattípusból az következne, hogy egy új rekord maximum négy fájlban nyilvánul meg. A helyzet azonban az, hogy kettőnél MARC adat képződhet. Ha ugyanis a rekord egy kötet vagy sorozat része, akkor megtörténik a közös adat vagy sorozat MARC rekordjának átadása is. Természetesen ez USMARC és HUNMARC estén is igaz. Ez azért hasznos, mert MARC-letöltéskor a kötetrekorddal együtt a közös vagy sorozati rekord

is letölthető. Ezeket aztán együtt importálhatják a könyvtárak saját rendszerükbe.

Fontos megjegyezni, hogy ha a besorolási rekord változik (pl. egy szerzői rekord újabb álnévvel egészül ki) a HunTéka rendszerében, akkor az összes olyan címleírás és MARC rekord újból generálódik és átadódik, amelybe az adott besorolási rekordot beemelték. Ezért egy besorolási rekord változása akár több százzal növelheti a HunTéka által átadott fájlok számát.

A HunTéka indulásakor a rekordokat csak ISO-8859-2 kódkészlettel lehetett letölteni a felhasználóknak. A könyvtárak kérésére 2005. szeptember közepétől további két karakterkészlettel (ANSEL, CP852) is elérhetővé váltak az adatok.

A könyvek, CD-k, VHS-ek stb. előlapjának képeit egy külön munkafolyamatban szkennelik be a Könyvtárellátóhoz történő beérkezés után. A képállományok neveiben szintén az SAP azonosító biztosítja a kapcsolódást a dokumentum egyéb adataihoz.

Az SAP a HunTéka által generált állományokat naponta többször is betölti saját adatbázisába. A betöltést követően azonnal megjelennek az adatok a Könyvtárellátó internetes webáruházában is. A megjelenő adatok más internetes webáruházaktól eltérően, a bibliográfiai feldolgozásnak köszönhetően, sokkal részletesebb információkat tartalmaznak. A recenziók sem a könyvek hátlapján található leírást tartalmazzák, hanem szakemberek objektív leírását, és könyvtáraknak történő ajánlását a dokumentumokról. Szintén a bibliográfiai leírás teszi lehetővé, hogy olyan keresési szempontoknak megfelelően is lehessen keresgélni (ETO, tárgyszó) a dokumentumok között, amelyek főleg könyvtárosoknak könnyítik meg a tájékozódást a most már több mint 80 000 lehetőség között.

A megújult szolgáltatás nyomtatott formái

Immár HunTékával készül a megrendelőjegyzék (1. ábra), a katalóguscédula (2. ábra), és az Új Könyvek c. könyvtári állománygyarapítási tájékoztató kiadvány (3. ábra). A HunTékából kikerülő „nyers” outputon (4. ábra) már csak minimális változtatásokat kell eszközölni. A következőkben egy HunTékából kikerülő rekord átalakulásait követhetjük nyomon.

[illegible]

1. ábra A megrendelőjegyzék érintett része

Hirsig, Ása (1921-) - Burke, Peter (1937-)
 A media társadalomértéke: Gutenbergtől az internetig. Budapest, Napvilág Kiadó, 2004, 417 p.
 24 cm ISBN 963 9350 45 1 Füzet : 5450.- Ft
 Művelődéstudomány - Média, 15-21. sz. - Kommunikáció

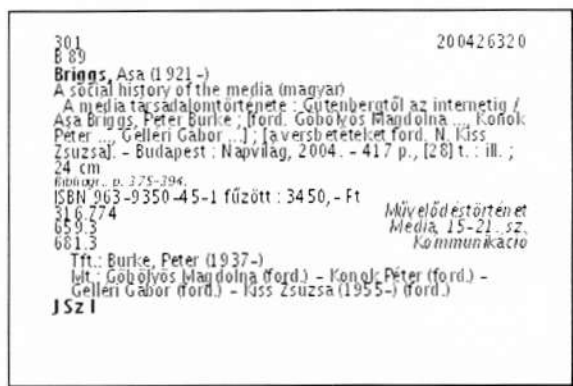
A neves bnei professzorok köztükben a kommunikáció és a történelem, a történelmi folyamatok különböző kultúrákban viszonyzatában kíváncsi benézet, megvizsgálva az összes kommunikációt felmúló „Gutenberg-galaxis” első lapjaitól napjainkig, az Internet koráig. A belétemekhez egyezre tagok, fekete-fehér képek mellett kétféle illusztráció kétféle díszes színi jelölésben öleli fel, támasztva, jelölve a jelenlétet. A kommunikáció és a médiumok közötti viszony megismerhetjük a kialakulást és fejlődését és kulturális környezetét, összefüggéseit, a társadalmi jellegzetességeit. Olvashatunk a nyomtatott és elektronikus hírforrásokról, a szállítás és az információszállítás elektronikus média kialakulásáról és átalakulásáról, az elmúlt évszázad információ, oktatás, szórakozás, a megújult hatalmi ágak univerzál sejtől a társadalmi kommunikációk köré és a transzmissziókra vezte meg. Az utolsó kommunikációs technológiák, az Internet és az elektronikus elemzés kapott helyet. Az anekdotákban, a 1990-ben, Budapestben megnyitott Telefontörlemző jótársak és a 1990-ben, az *Arany és a Gyémánt* címűk címűk, az elmúlt anekdoták, bibliográfiával, nemcsak a megújult ábrák kiadvány beszerzéséhez és a társadalmi részére a javallat.

BRIGGS, Ada Ann (német). Több angliai egyetemen oktató. az Oxfordi Worcester College igazgatója és az Open University rektora volt. Legutóbbi műve: *Én és a világ*. Műve, *Én és a világ* és *hazám története* (1997) [162]

BUTKE Peter István: *A Cambridge-i Egyetem művelődéstörténeli professzora, az Emmanuel College tagja. Legutóbbi kiadott műve: Az alasztenyésztés (1999/157).*

10

3. ábra A választott tétel az Új Könyvek c. tájékoztató kiadványban

2. ábra Nyomtatásra kész katalóguscédula

316,774 - 650.2 = 681.3
3600075044

063674

Briggs, Asa (1921-) - Burke, Peter (1937-)

A művészi tevékenységének: Götterbergől az internetig. Gábor Gy. Magdolna (ford.) - Korok
Peter (ford.) - Gelien Gábor (ford.) Budapest: Napvilág, 2004. 417 p., [28] t., 24 cm
ISBN 963-9350-45-1 (táblázat); 3450,- Ft
Művelődési és Nemzeti Kultúrpolitikai Szolgálat - Művelődési és Nemzeti Kultúrpolitikai
Hivatal

A négyes brit professzorok közöttükben a kommunikáció

1000

[illegible]

BIRKBEK, Ann brian somerville. *Tudor England: a geographical study*. 2 vols. Oxford: Worcester College, 1962. Pp. 240. 10s. 6d. (Oxford University lecture note). Legation's emigration notes: African Ind. notes & English mission. (1997/13/62)

BIRKBEK, Peter brit honours. *A Cambridge Egyptian manuscript collection*. 2 vols. London: Cambridge University Press, 1962. Pp. 240. 10s. 6d. (Oxford University lecture note). Legation's emigration notes: African Ind. notes & English mission. (1997/13/62)

4. ábra A tételhez tartozó szócikk „nyers” változata közvetlenül a HunTékából

A HunTékában feldolgozott MARC struktúrában tárolt eredeti HUNMARC rekord (olvasható formátumban):

DIR 01137nam 2200349 i 4500
001 KELLO407139#
008 041214 #
020 \$a963-9350-45-1\$c3450,- Ft\$jfűzött#
040 \$aKELLO\$bhun#
080 \$a316.774#
080 \$a659.3#
080 \$a681.3#
084 \$aB 89#
100 10\$aBriggs,\$d1921-\$jAsa#
240 12\$aA social history of the media\$(magyar)#
245 12\$aA média társadalomtörténete\$bGutenbergről az internetig\$cAsa Briggs, Peter Burke\$e[ford. Göbölös Magdolna ..., Konok Péter ..., Gelléri Gábor ...]\$e[a versbetéteket ford. N. Kiss Zsuzsa]#
260 \$aBudapest\$bNapvilág\$c2004\$eTatabánya\$fAlfadt-press#
300 \$a417 p., [28] t.\$bill.\$c24 cm#
504 \$aBibliogr.: p. 375-394.#
650 \$aMűvelődéstörténet#
650 \$aMédia, 15-21. sz.#
650 \$aKommunikáció#
700 10\$aBurke,\$d1937-\$jPeter#
700 11\$a4ford.\$aGöbölös\$jMagdolna#
700 11\$a4ford.\$aKonok\$jPéter#
700 11\$a4ford.\$aGelléri\$jGábor#
700 11\$a4ford.\$aKiss\$d1955-\$jZsuzsa#
900 \$aJ Sz I#
910 \$a200426320#
930 \$a301#
850 \$aHunTéka könyvtár#

A HunTéka és az SAP integrálása nagy kihívást jelentett mindannyiunk számára, aminek eleget tettünk, és ennek eredményeképpen 2004. december 1-je óta a Könyvtárellátó Kht. új honlappal és magasabb színvonalú szolgáltatásokkal várja a könyvtárak megrendeléseit.

A szerzők ezúton mondanak köszönetet a KELLO munkatársainak, Komos Sándor informatikai vezetőnek és Bariczné Rózsa Mária könyvtári menedzsernek a cikk megírásában nyújtott szakmai közreműködésükért és a cikkben szereplő képanyag átadásáért.

Beérkezett: 2005. IX. 19-én.

Lengyel Monika

az MTA SZTAKI Könyvtárinformatikai csoportjának tudományos munkatársa, könyvtári informatikai szaktanácsadó, konverziós szakértő.

E-mail: lmoni@sztaki.hu

Sóti Róbert

az Ikron Kft.-ben programozó.

Szakterületei: könyvtárinformatika, könyvtári OPAC fejlesztés, MARC import/export, XML és Z39.50-es kommunikáció, digitalizálás és szövegfeldolgozás.

E-mail: rsoti@ikron.hu

Elektronikus Tananyag Piacter projekt

2005 novemberében indul egy Európában ez idáig egyedülálló projekt, az *Elektronikus Tananyag Piacter* (ETAP). Az ETAP egy olyan virtuális piacter, „Internet Plaza”, ahol oktatással kapcsolatos digitális tartalmak találhatók (könyvek, jegyzetek, ábrák, fényképek, tudományos publikációk, szótárak, hang- és videoanyagok stb.).

Az ETAP-ban a szerzők, kiadók, oktatási intézmények „virtuális boltokat” bérelhetnek, ahol elhelyezhetik digitális tartalmaikat. Az ETAP egyik szolgáltatása, hogy technológiailag védi a tananyagokat az illetéktelen felhasználással szemben (nyomtatás, másolás, publikálás, sokszorosítás

stb.). Ezeket a tevékenységeket csak azok a felhasználók végezhetik, akik ezekért a szerzői jogi felhasználásokért valamilyen módon fizettek, és így erre jogosultságot szereztek. Az ETAP lehetővé teszi a csipkártyás diákigazolvánnyal történő fizetést, és ezáltal az állami digitális jegyzettámogatás közvetlen igénybevételét.

Az ETAP 2006 novemberében kezdi meg működését.

További információ: info@aje.hu

/AJE Hírlevél, 2005. 6. sz./